

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Кафедра загальної та соціальної психології і соціології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації

проф. Гаврилюк С. В.

Протокол № 2 від 18.10 2017 р.

ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

Історія та основи клінічної психології

Підготовки магістра

Спеціальності 053 Психологія

освітньої програми (спеціалізації)

Клінічна психологія

Луцьк – 2017

Програма навчальної дисципліни «Історія та основи клінічної психології»
підготовки магістра, галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності
Клінічна психологія, за освітньої програмою Клінічна психологія.

Розробник: Кихтюк О. В., кандидат психологічних наук, доцент

Рецензент: Шкарлатюк К. І., кандидат психологічних наук, доцент

Програма навчальної дисципліни «Історія та основи клінічної психології»
затверджена на засіданні кафедри

протокол № 3 від 2 жовтня 2017 р.

Завідувач кафедри: [підпис] (підпис) (проф. Засекіна Л. В.)

Програма навчальної дисципліни «Історія та основи клінічної психології»
схвалена науково-методичною комісією факультету психології

протокол № 2 від 4 жовтня 2017 р.

Голова науково-методичної

комісії факультету [підпис] (підпис) (доц. Іванашко О. Є.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

© Кихтюк О. В.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Історія та основи клінічної психології» подається згідно з навчальним планом спеціальності і представляється у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Магістр Клінічна психологія	Нормативна
Кількість годин/кредитів __4__		Рік навчання __1__
		Семестр __1-ий__
		Лекції __24__ год.
		Практичні (семінарські) 20__ год.
ІНДЗ: є		Лабораторні _- год.
		Індивідуальні _____ год.
	Самостійна робота _68_ год.	
	Консультації __8__ год.	
	Форма контролю: екзамен	

Таблиця 2 для заочної форми

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Магістр Клінічна психологія	Нормативна
Кількість годин/кредитів __4__		Рік навчання __1__
		Семестр __1-ий__
		Лекції __12__ год.
		Практичні (семінарські) 10__ год.
	Лабораторні _- год.	

ІНДЗ: €	Індивідуальні _____ год.
	Самостійна робота _68_ год.
	Консультації _7_ год.
	Форма контролю: екзамен

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ: Навчальна дисципліна «Історія та основи клінічної психології» є інтегрованим курсом спрямованим на вдосконалення та актуалізацію вмінь та навичок студентів із різних суміжних навчальних дисциплін, які вони вивчали протягом попередніх навчальних семестрів, таких як «Загальна психологія, «Соціальна психологія», «Історія психології», «Патопсихологія» та інші. Навчальна дисципліна «Історія та основи клінічної психології» сприятиме встановленню та закріпленню головних теоретичних та практичних знань необхідних в майбутній професійній діяльності клінічного психолога.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях: як різноплановість поглядів на предмет та завдання клінічної психології, історія встановлення та перспективи розвитку; уміти розрізняти різні форми, види неврозів, розладів особистості, здійснювати психодіагностику та психологічне консультування.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Сем. зан.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Сучасні наукові та практичні проблеми клінічної психології					
Тема 1. Предмет і завдання клінічної (медичної) психології. Клінічні прояви психічної норми та патології. Непсихотичні розлади	10	4	2	6	
Тема 2. Історія розвитку клінічної психології. Етапи становлення.	7	2	2	5	2

Тема 3. Альтернативні принципи у клінічній психології	7	2	2	5	
Разом за модулем 1	24	8	6	16	2
Змістовий модуль 2. Неврози та розлади					
Тема 4. Феномен болю. Біль як суб'єктна ознака хвороби	7	2	2	5	
Тема 5. Неврози як традиційна група непсихотичних розладів		2	4	5	2
Тема 6. Невротичні розлади, що пов'язані зі стресом та соматоформні порушення (F4)		6	4	5	
Тема 7. Афективні розлади		4	2	5	2
Тема 8. Розлади зрілої особистості		2	2	6	1
Разом за модулем 2	38	24	20	26	
Всього годин:	68	12	20	42	7

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Історія розвитку клінічної психології. Етапи становлення.
2. Ортодоксальний та феноменологічний підхід у клінічній психології. Принципи клінічної психології: загальні та альтернативні.
3. Феномен болю. Біль як суб'єктна ознака хвороби. Добір цікавих випадків подолання болю. Техніки роботи з болем.
4. Невротичні розлади, що пов'язані зі стресом та соматоформні порушення (F4). Складання зведеної таблиці наявності діагностичних критеріїв у групі «дисоціативні (конверсійні) розлади» (F44).
5. Реакції на тяжкий стрес.
6. Визначити відмінності у поняттях: Норма - акцентуація – аномалія (психопатії) – невротичний рівень порушень (неврози) – психічний (психотичний) рівень порушень.
7. Акцентуації (за А.Є.Личко): тип що застрягає, інтровертований тип, емоційно- нестійкий, демонстративний, тривожно-боязкий, нестійкій, конформний, гіпертимний тип, дистимний, епілептоїдний.

6. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ)

Перелік тематики науково-творчого пошуку:

1. Предмет клінічної (медичної) психології. Підходи до визначення предмету в психології та медицині. Класифікація. Розділи клінічної (медичної) психології. Клінічна психологія як результат розвитку двох напрямків експериментальної психології: у медицині та загальної психології (70-роки ХХ ст.).
2. Соматопсихологія. Психосоматика. Три групи психосоматичних захворювань.
3. Характеристика I – IV етапів розвитку кл.психології за схемою: Назва етапів. Парадигма. Період часу. Природа душевно-хворих, допомога при душевних розладах.
4. Протиставлення багатомірного та одномірного підходів. Принципи клінічної психології: загальні та альтернативні.
5. Поняття «біль» та її функції. Характер болю. Фактори, що зумовлюють реакції на біль. Фактори ризику для формування хронічної хвороби з відчуттям болю.
6. Поняття «невроз» у поглядах різних авторів (Куллен, Фрейд, Павлов, Кречмер, М'ясищев, Карвасарський) та напрямків психології.
7. Поняття «негативна діагностика». Класифікації неврозів (традиційні та сучасні). Класифікації неврозів за різними критеріями (7 груп). Позитивні критерії діагностики неврозів. Класифікація за М'ясищевим. Зв'язок форми неврозу з типом внутрішнього конфлікту. Неврот. реакція – стани – розвиток. Сучасний патоморфоз неврозів (основні характеристики). Основні диференціально-діагностичні ознаки конверсійних розладів.
8. Відмінності між поняттями: Неврози, Психози, Психопатії, Непсихотичні розлади, Психотичні розлади, Невротичний розвиток, Психопатичний розвиток, Пограничні (межові) розлади, Неврозоподібні розлади, Розлади особистості, Психосоматичні розлади, Акцентуації характеру, Патохарактерологічні розлади, Дисоціативні розлади, Соматоформні розлади, Конверсійні розлади, Псевдоневрологічні розлади, Патологічний характер, Особистісна аномалія, Розлади, що супроводжуються антисоціальною поведінкою.
9. Структура групи «Порушення, що пов'язані зі стресом та соматоформні порушення (F4) за МКБ-10. Характеристика особливостей фізичного та психічного стану при тривожно-фобічних розладах (F40); панічних розладах (F41); obsесивно-компульсивних розладах (нав'язливих – F42).
10. Психосоматичний симптом як результат конверсії. Дисоціативні (конверсійні) порушення – F44. Поняття конверсія. Конверсійна модель Фрейда. Перехід енергії лібідо у соматичну сферу. Симптом як засіб виразу внут.конфліктів (сенсорні, моторні, вегетативні). Механізм дисоціації.
11. Порушення довільної моторики (паралічі та мовлення), психогенні порушення чутливості, локалізовані болі.
12. Соматоформні порушення (F45). Неврастенія. Деперсоналізація. Дерезалізація.
13. Афективні порушення настрою – F3. Манії. Перебіг афективних порушень.
14. Афективні порушення настрою – F3. Депресії. Перебіг афективних порушень.
15. Особистісні розлади (відмінності між старою назвою за Б.В.Зейгарник та сучасним змістом). Розлади особистості (нова назва за МКХ-10): «Розлади зрілої особистості і поведінки у дорослих» – F6 (психопатії). Два підходи до описання типів розладів особистості: 1) поведінкові реакції (що підвищують конфліктність та соціальну дезадаптацію); 2) психічні розлади базисної сфери.

16. Ексцентричні особистості: параноїдний розлад особистості. Шизоїдний розлад особистості. Нарцистична особистість. Шизотиповий розлад особистості.
17. Демонстративні особистості: Дисоціальний розлад особистості. Емоційно-нестійкий розлад особистості. Істеричний розлад особистості.
18. Тривожно-астенічні особистості: Ананкастний розлад особистості. Тривожний розлад особистості. Залежна особистість.
19. Змішані розлади (мозаїчні психопатії; амальгамні розлади).

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Дисципліна складається з двох змістових модулів та її вивчення передбачає виконання ІНДЗ (табл. 3). У цьому випадку підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається із сумарної кількості балів за:

1. поточне оцінювання з відповідних тем (максимум 30 балів);
2. виконання ІНДЗ, які зараховуються у поточний контроль (максимум 10 балів);
3. модульні контрольні роботи (максимум 60 балів).

Таблиця 3

Поточний контроль (максимум = 40 балів)						Модульний контроль (максимум = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1			Модуль 2			Модуль 3		
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2				ІНДЗ	МКР 1	МКР 2
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	10	20	40
5	5	4	6	5	5			
								100

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна: *Основна:*

1. **Адлер, А.** Практика и теория индивидуальной психологии / А. Адлер. - СПб. [и др.] : Питер, 2003. - 248 с. - (Серия "Психология-классика"). - Указ.: имен., предм. - 17.60
2. Боуен Д. Вступ до клінічної психології / Денніс Боуен. Курс лекцій; пер. О. Карабчук = Київ: Горобець, 2018 – 152 с.
3. **Дін, Ш.** Психологічні особливості жінок з гінекологічною патологією : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.04 / Ш. Дін ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. - Харків, 2016
4. **Діденко, С. В.** Клінічна психологія : словник-довідник / С. В. Діденко. - К. : Академвидав, 2012. - 320 с. - Показж.: предм., імен. - Бібліогр.: с. 300-302
5. **Галецька, І.** Клініко-психологічне дослідження : навч. посіб. / І. Галецька ; М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. - Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2015. - 242 с.
6. Психология и культура / под ред. Д. Мацумото. - Санкт-Петербург [и др.] : Питер, 2003. - 718 с. : ил. - (Серия "Мастера психологии"). - Алф. указ. - Библиогр. в конце гл. - 67.70
7. **Смит, Н.** Современные системы психологии: История, постулаты, практика / Н. Смит ; под общ. ред. А. А. Алексеева. - Санкт-Петербург : Прайм - Еврознак ; Москва : ОЛМА - ПРЕСС, 2003. - 382 с. - (Психологическая энциклопедия). - Предм. указ. - Библиогр.: с. 367-382. - 83.80

8. **Федоренко, Р. П.** Психологічна практика в клініці : навч.-метод. посіб. / Р. П. Федоренко, К. І. Шкарлатюк ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. - Луцьк : СХУ ім. Лесі Українки, 2013. - 232 с. - (Посібники та підручники СХУ ім. Лесі Українки). - Режим доступу: <http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/771>. - Бібліогр.: с. 202-208. - 35.00.
9. **Федоренко, Р. П.** Методичні рекомендації до проходження навчальної, виробничої та переддипломної науково-дослідної практик у клініці / Р. П. Федоренко, К. І. Шкарлатюк ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Ф-т психології, Каф. мед. психології та безпеки життєдіяльності. - Луцьк : Вежа-Друк, 2013. - 92 с
10. **Mosiichuk, V. V.** Self-realization of Future Clinical Psychologists: Educational and Professional Features / V. V. Mosiichuk. - Vienna : East West, 2017. - 158 s. - Bibliogr.: 140-158 s.
11. Медична психологія: навч. посіб. / [Пошук Н. Г., Маркова М. В., Кондратюк А. І., Стукан Л. В.]. - Вінниця : [Горбачук І. П.], 2010. - 135 с.
12. Медична психологія: навч. посіб./ В. А. Абрамов [та ін.] ; ред. В. А. Абрамов. - Донецьк : Каштан, 2008. - 270 с.
13. Максименко С.Д., Шевченко Н.Ф. Психологічна допомога тяжким соматично хворим . – К.:Миланик, 2007. – 142 с. (МОН України № 14/18 Г-1273 від 01.12.2006)
14. Морозов С. М., Бондар В. В. Клінічна психологія: Навч. посіб. / Інститут післядипломної освіти Київського національного ун-ту ім. Тараса Шевченка. — К. : ІПО КУ ім. Тараса Шевченка, 2001. — Ч. 1 : Психологія лікувальних впливів. Феномен плацебо. — 114с.
15. Клиническая психология: энциклопедический словарь/Под ред.А.В.Петровского. – М.:ПЕР СЭ, 2007. – 410 с.
16. Кулаков С.А. Практикум по клинической психологии и психотерапии подростков..- Спб.:2005.-464 с.
17. Менделевич В.Д. Клиническая и медицинская психология. – М.: МЕДпресс, 1998.
18. Международная классификация болезней (10-пересмотр): Классификация психических и поведенческих расстройств: Клинические описания и указания по диагностике. – С.Пб.: Адис, 1994.
19. **Минченков, А. В.** Методы структурной психосоматики / А. В. Минченков, Н. Б. Елпидифоров. - СПб. : ЮВЕНТА ; М. : Ин-т общегуманит. исслед., 2002. - 404 с. : ил. - (Трансперсональная психология). - Библиогр.: с. 398-402
20. Психологія ; Медична психологія ; Психіатрія (термінологія) / Ігор Іванович... Кутько (уклад.). — Х., 1997. — 314с. — Укр., рос. та англ. мовами.
21. Шебанова С.Г., Шебанова В.І. Клінічна психологія: навчально-методичний посібник. – Херсон, 2009.- 192 с.

Додаткова:

1. Блохіна В. П., Вітенко І. С., Спіріна І. Д., Лисиця Г. І., Кетков Д. Ф. Загальна та медична психологія: (практикум): Навч. посібник для студ. вищ. мед. навч. закладів III-IV рівнів акредитації / Дніпропетровська держ. медична академія. Кафедра психіатрії, загальної та медичної психології / І.Д. Спіріна (заг.ред.), І.С. Вітенко (заг.ред.). — Д. : АРТ-ПРЕС, 2002. — 176с.
2. **Бухтояров, О. В.** Единство психики и тела: концепция доминанты жизненной цели / О. В. Бухтояров, Д. М. Самарин // Мир психологии. - 2010. - № 3. - С. 210-220
3. **Василенко, Ю. Л.** Гудзикотерапія як перспективний напрям навчально-виховного процесу в ДНЗ / Ю. Л. Василенко, Н. П. Лапшук, Л. О. Теплова // Дошкільний навчальний заклад. - 2012. - № 11. - С. 20-26.
4. **Гридковець, Л. М.** Психологія як наука про душу в християнській парадигмі: шлях інтеграції теорії в практику / Л. М. Гридковець // Практична психологія та соціальна робота. - 2011. - № 12. - С. 70-72.

5. **Григоренко, В. Л.** Соціально-педагогічні засоби запобігання професійному вигорянню лікарів / В. Л. Григоренко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. - 2013. - № 4. - С. 9-13.
6. **Гаврутенко, С. М.** Порівняльний аналіз позитивної психотерапії Н. Пезешкіана та Мінесоцької моделі лікування хімічно узалежнених людей "12 кроків" / С. М. Гаврутенко // Позитум Україна. - 2007. - № 1. - С. 57-60.
7. **Дорохов, М. Б.** Ценностно-смысловая реконструкция психотравматического опыта в процессе психотерапии / М. Б. Дорохов // Вопросы психологии. - 2010. - № 6. - С. 68-77
8. **Дальке, Р.** Кризис как шанс начать жить лучше! [Електронний ресурс] : как использовать болезни и трудности для создания счастливой жизни / Р. Дальке. - СПб. : ИГ "Весь", 2006. - 256 с. - (Исцеление души и тела).
9. **Медицина психологія: Навч. посібник для самопідготовки студентів / Центральний методичний кабінет з вищої медичної освіти; Донецький держ. медичний ун-т ім. М.Горького / Володимир Андрійович Абрамов (ред.) [Абрамов Володимир Андрійович, Вітенко Іван Сергійович, Бурцев Олександр Костянтинович, Ряполова Тетяна Леонідівна, Виговська Олена Михайлівна]**
— Донецьк : Каштан, 2003. — 118с.
10. **Ерышев О.Ф., Спринц А.М.** Психиатрия для всех. – С.Пб.: Нева, 2005.
11. **Лакосина Н.Д., Сергеев И.И., Панкова О.Ф.** Клиническая психология. – М.: Медпресс-информ, 2003.
12. **Мясищев В.Н.** Личность и неврозы. _ Л., 1960.
13. **Навчально-методичний комплекс фахової підготовки бакалаврів. 03.01 Соціально-політичні науки, 6.030102 Психологія (спеціальна, медична)/ Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т корекц. педагогіки та психології ; Л. М. Руденко [та ін.] ; за ред. Руденко Л.М. - К. : Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2008. - 302 с.**
Практична психологія в системі вищої школи: колект. моногр. / [С. О. Ставицька та ін.] ; за ред.: Т. В. Бушуєвої, С. О. Ставицької ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т соціол., психології та упр., Каф. практи. психології та психотерапії. - К. : Вид-во НПУ ім.М.П.Драгоманова , 2012. - 303 с.
14. **Психологія ; Медицина психологія ; Психіатрія (термінологія) / Ігор Іванович... Кутько (уклад.). — Х., 1997. — 314с.**
15. **Психічне здоров'я службовців: матеріали дослідження / авт. кол.: Д. П. Власюк, О. В. Кихтюк, А. В. Кульчицька, Т. В. Федотова та інші. – Луцьк : Волиньполіграф, 2018. – 116 с.**
16. **Рустанович А.В., Шамрей В.К.** Клиническая психиатрия: Справочное пособие. – СПб.: Элби-СПб, 2006. – 214 с.
17. **Сидорин П.И., Парняков А.В.** Введение в клиническую психологию. – М.: Академический проект, 2000. –Т.1. - 399 с.
18. **Сонник, Г. Т.** Методичні вказівки з самостійної підготовки до практичних занять з медичної психології [Електронний ресурс] / Г. Т. Сонник. - Полтава : МОЗ України "Українська медична стоматологічна академія", 2001. - 241 с.
19. **Хома, І. Н.** Медицина психологія: навч. посібник / І. Н. Хома. - Рівне : Рівненська друкарня, 2002. - 178 с.
20. **Хохлова, Е. В.** Как избежать трагедии. От психологических травм в детстве - к суицидам в юности / Е. В. Хохлова // Социальная педагогика. - 2010. - № 3. - С. 32-37.

Матеріали конференцій:

1. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: зб. наук. праць : Спецпроект: "Тенденції розвитку психології в Україні: історія та сучасність" з нагоди 85-ї річниці від дня народж. фундатора вітчизн. іст.-психол. науки В. А. Роменця / [редкол.: Судаков В. І. та ін.]; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К. : Логос, 2011. - Т. 2 : Психологія особистості. Медична психологія. - 2011. - 212 с.
2. Психіатрія, психологія, психотерапія- шляхи взаємодії: Матеріали всеукр. наук.-практ. кон., 21-22 жовтня 2005 р. / Українська спілка психотерапевтів. Дніпропетровський осередок / С.С. Светашев (ред.) — Д., 2005. — 120с.
3. Ташлыков В.А. Клинико-психологическое исследование "внутренней картины болезни" при неврозах в процессе их психотерапии.- Журн. невропатол и психиатр., 1981, вып. 11.С. 1704-1708.
4. Исаев Д.Н. Детская медицинская психология. – СПб.: Речь, 2004. – 379 с.
5. **Рейнуотер, Д.** Это в ваших силах. Как стать собственным психотерапевтом : пер. с англ. / Д. Рейнуотер ; общ. ред и послесл. Ф. Е. Василюка ; худ. В. Ю. Новикова. - М. : Прогресс, 1992. - 240 с. : ил. - Указ.: упражненный, имен. - Библиогр.: с. 230-234.
6. **Шахрай, В. М.** Потенціал інтерактивного театру у формуванні соціальної компетентності школярів / В. М. Шахрай // Соціальна педагогіка: теорія та практика. - 2011. - № 4. - С. 48-55

Веб ресурси:

http:// psyworld.in.ua;	http:// tests.pp.ru
http:// psychology.ucoz.com;	http:// flogiston.ru
http:// psychologos.ru	http:// psihologu.info;
http:// psylib.org.ua;	http:// vch.narod.ru;
	http:// psychol

Схвалено Вченою радою

Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Протокол № __ від _____ 201 р.

Проректор з науково-педагогічної

і навчальної роботи та рекрутації

Навчальний відділ

Юридичний відділ

С. В. Гаврилук

Л. О. Заєць

А. В. Маїло